

FAUST

de

MARLOWE

la Televiziune

**PAGINI
DIN
CAIETUL
DE
REGIE
AL
LETIȚIEI
POPA**

În situația în care televiziunea își propune dublarea numărului de spectacole, realizate în montare proprie, se impune o diversitate de stiluri regizorale; trebuie atrași regizori din teatru și film cărora, din păcate însă, nu li se oferă posibilitatea cunoașterii acestei meserii noi, care este cea de regizor de televiziune. Poate ar fi bine ca fiecare regizor, care vine prima dată la televiziune, să parcurgă, în calitate de observator, un ciclu complet de producție, de la repetiția la sală, la realizarea decupajului și repetiția și înregistrarea pe platou.

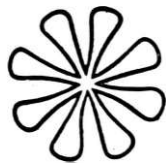
Scrierea televizuală, această modalitate specifică de spectacol, este obiectul acestor rinduri.

Am ales, ca argument, o scenă din Faust de Marlowe, spectacol realizat la televiziune, care s-a difuzat în ziua de 29 iunie 1971, în următoarea distribuție: Dan Nuțu (Faust);

Gheorghe Căzorici (Mefisto); Jorj Voicu (Cornelius); Aurel Cioranu (Valdes și Ingerul rău); Peter Paulhoffer (Ingerul bun și Bătrînul); Ion Marinescu (Wagner, Împăratul, Ralph și Belzebut); Fory Etterle (Lucifer); Mihai Mereuță (Măscăriciul, Robin și Geambașul); George Oprina (Circiumarul); Luchian Botez (Papa și Primul Învățat); Jean Reder (Cardinalul și Al doilea învățat); Mircea Șeptilici (Corul); Mircea Constantinescu (Ducele de Vanholt); Irina Mazanitis Fugaru (Frumoasa Elena). Decoruri — Arh. Teodora Dinulescu; Costume și păpuși — Rodica Hanagic. Regizor secund — Elena Wald; Imagine — Constantin Lungu.

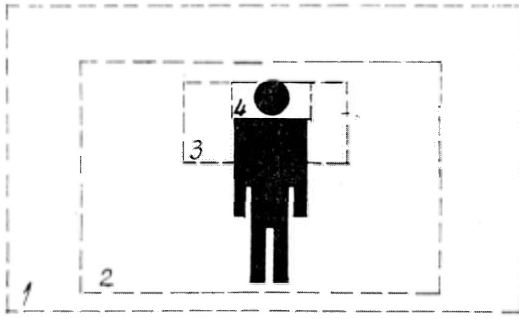
Tema faustică s-a bucurat de numeroase comentarii și interpretări. În ultimul timp, autorii de spectacole, fie că e vorba de teatru sau film, propun sistematic Fauști moderni, actualizați uneori pină la încorporare în pamfletul politic, cu referire directă la evenimente reale cărora generația noastră le-a fost martoră. Este, desigur, o modalitate care oferă posibilitatea șocului. Transpunerea la televiziune, inclusă într-un ciclu de Istoria teatrului, trebuie să respecte textul, permițind marelui public cărui i se adresează un contact cu opera așa cum e, luminind sensurile printr-o formulă care să capteze atenția de la început (dacă spectatorii stîng televizorul sau trec pe alt canal, degeaba restul); deci nu o istorie a omului modern pe un text din secolul XVI, ci o parabolă a lui. Această opțiune a fost făcută nu numai pentru a nu îl tăgădui pe autor în construcția și substanța din care și-a alcătuit personajele, dar și din dorința de a menține acele virtuți ale titlului care creează un spațiu meditației și dincolo de enunțul explicit, categoric.

Spectacolul nu-l va aduce pe Faust pe străzile anului 1971, nici nu-l încredințează romantismului cu laboratoare alchimice; el se va desfășura într-un spațiu convențional, circular — un cerc dacă vreți — dar în accepțiunea lui veche, de proiecție cosmică. Într-o asemenea formulă de spectacol, relațiile dintre personaje nu puteau rămîne la rolul cutiei de rezonanță pentru replici. Ele au devenit purtătoare de semnificații, dincolo de replică. Am tratat aceste relații astfel încît să constituie un alt nivel de meditație asupra temei.

Am ales o singură scenă pentru că spațiul este limitat; am ales tocmai scena IV pentru că este una dintre cele pe care regizori ca Marowitz sau Zefirelli au suprimat-o, socotind-o parazită, străină de substanța dramatică a piesei. La o analiză mai atentă însă, această scenă se descoperă deținătoare a uneia din cheile întregului spectacol și încercată de sugestii pentru o exprimare în limbajul propriu televiziunii. În ea apar doar două personaje: Wagner, slujitorul lui Faust, și Măscăriciul, pe care Wagner și-l tocmeste argat. Am făcut ca momentul să se petreacă, sub privirea lui Faust, ca un spectacol. În atare context scena începe să vibreze într-un fel neașteptat, revelîndu-și sensurile ascunse. Apar două planuri și o dialectică pe care posibilitățile televiziunii le pot reda mai viguros și mai activ decît teatrul. Măscăriciul devine imaginea în oglindă, răsturnată, a lui Faust. Wagner, ipostaza lui Mefisto, regizează și anticipează, în modalitatea parodiei, destinul tragic, faustic, înfățișat de întreaga piesă.

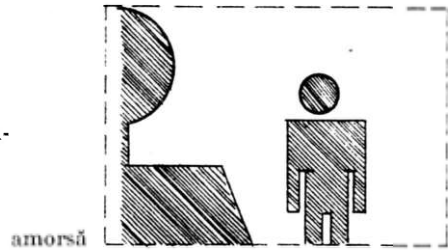
LEGENDA TERMENILOR FOLOSIȚI ÎN
DECUPAJ

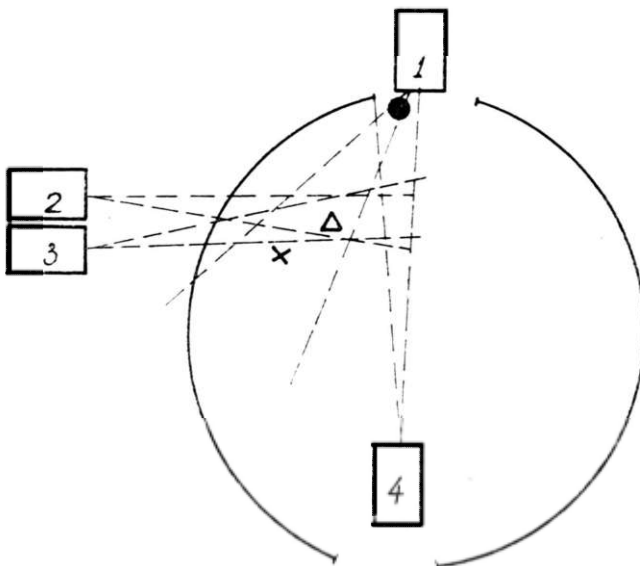
ÎNCADRĂTURI.

- P.G. = Plan general — în schemă dreptunghiul 1
 P.I. = Plan întreg — dreptunghiul 2
 P.M. = Plan mediu — dreptunghiul 3
 P.P. = Prim-plan — dreptunghiul 4

Amorsă = personajul care stă în prim-plan cu spatele și urmărește acțiunea din planul doi.

SCHEMA DISPOZIȚIEI CAMERELOR

Personaje :

- Faust
- Δ Măscăriciul
- × Wagner

Camere videocaptatoare

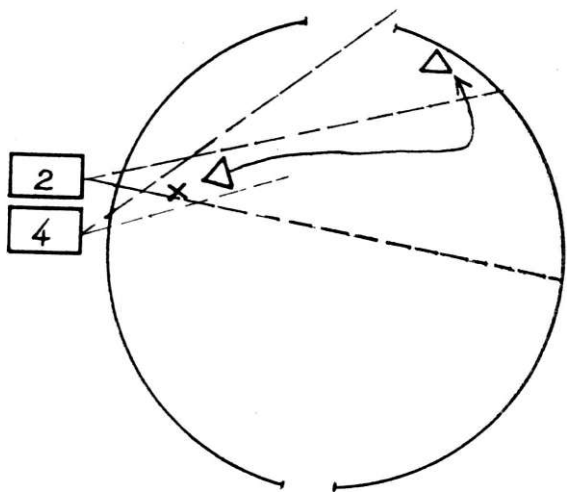

Camerele 1 și 4 le-am plasat față în față (mascate). Camera 1, pentru spectacolul din unghiul lui Faust, cu amorsă Faust; camera 4, pentru portretul lui Faust și spectacolul din unghiul spectatorilor. Camerele 2 și 3 le-am alăturat pentru a realiza, într-un montaj abrupt, un dialog între planurile întregi și prim-planurile aceleiași actor. Am renunțat la schimbarea încadraturilor prin mișcarea actorilor în cadru sau mișcarea apuraturului. În planurile întregi personajele se vor construi cu gesturi mari, retorice, sugerînd ceea ce vor ele să fie; prim-planurile și planurile medii, luate între replici, sau pe ascultarea replicilor partenerului, vor deconspira personajele drept ceea ce sînt. Pe planurile generale sau întregi, actorii vor juca cu gesturi mai ample decît în teatru, dată fiind proporția lor în cadrul mic al ecranului de televiziune. Iar groplanurile și prim-planurile vor surprinde trăiri intime, exprimate cu o discreție proprie filmului.

Nr. Nr. cadru cameră	DESCRIEREA IMAGINII	DIALOG
1 1	Faust, privind măscăriciul care intră în scenă, trimis de el, ca un gînd al lui	<i>FAUST : — Acum că dobîndesc ce mi-am dorit, să meditez asupra marelui arte, Mefisto pînă cînd se va-nturna.</i>
2 4	Plan general. Intră Wagner; are în nîmă un măturoi, în cealaltă o furcă cu două coarne. Se așează lingă învâțați. Măscăriciul se plimbă în arenă cu pasul pretențios al unui învățat; ochelarii și-i îndreaptă cu grijă, ca Faust.	<i>WAGNER : Hei, băiete !</i>
3 3	P.M. : Măscăriciul, speriat.	<i>MĂSCĂRICIUL : Băiete a zis !</i>
4 2	P.I. : Măscăriciul se îndreaptă cu un curaj neașteptat să-l bată pe Wagner. Ajuns lingă el, se depărtează prudent, păstrîndu-și curajul în replică.	<i>La naiba. Cred că ai văzut destui băieți cu țacălie ca mine. Băiete a zis.</i>
		<i>WAGNER : Ia spune domnule, ai ceva venituri ?</i>
		<i>MĂSCĂRICIUL : Cum să nu. Am și plecaturi.</i>
5 3	Prim-plan : Wagner scoate de sub rama cadrului un hartan de pui, pe care începe să-l mănînce cu poftă. În planul doi, măscăriciul se apropie înghițînd în see.	<i>WAGNER : Sărmanul ! Cum face haz de necaz, sărăcia goală. Nenorocitul e despuiat și e așa de flămînd încît nu încapă indoială că și-ar vinde sufletul pentru o ciozvirtă de berbec, fie chiar și crudă.</i>
	Măscăriciul a ajuns lingă Wagner, peste umărul căruia privește mîncarea la care ar vrea să ajungă.	<i>MĂSCĂRICIUL : Asta-i bună. Să-mi vind sufletul pentru o ciozvirtă de berbec, fie chiar și crudă. Mai domol, prietene, pe legea mea, dacă e vorba să o plătesc așa de scump, apoi să fie bine friptă și să aibă și sos pe deasupra.</i>

Wagner aruncă bucata de pui.
Măscăriciul nu se poate abține să nu privească după ea. Wagner se întoarce
 brusc cu spatele la cameră, cu fața la
 Măscărici; gest care îl sperie pe acesta
 din urmă. Măscăriciul cu fața la apa-
 rat, cu spatele la aparat, în amorsă
 — Wagner.

WAGNER : Ei, vrei să-mi slu-
 jești? Am să te spulouiesc ca
 pe unul „qui mihi discipulus“.

MĂSCĂRICIUL : Adică cum, în
 versuri?

- 6 2 P.I. : Wagner face gesturile lui Mefisto
 cînd îl îmbracă pe Faust.
- 7 3 P.P. Măscăriciul zîmbește fericit. Dacă
 Wagner nu e bogat, nu e periculos. Se
 poate glumi pe seama lui.

WAGNER : În mătasea braștei
 și în ciuboțica cucului.

Cadrela 7, 8, alăturate, ca și în cazul alăturării cadrelor 3, 4, vor deconspira
 măscăriciul : fricos în prim-planuri, curajos și glumeț de ochii lumii. Spaimea
 urmată de bucuria faptului că Wagner nu e bogat : din 7 (mai mult un
 sentiment de ușurare) se continuă în 8, Măscăriciul glumind pe seama
 celuilalt.

- 8 2 P.I. Măscăriciul se dă peste cap, de-
 părtîndu-se de Wagner.

MĂSCĂRICIUL : Asta e tot ce
 ți-a lăsat taica moștenire? As-
 cultă : mi-ar părea rău să te las
 muritor de foame.

WAGNER : Ei, flăcăule, lasă
 gluma și leagă-te să-mi slujești,
 că de nu, am să prefac toți pă-
 duchii de pe tine în diavoli,
 care te vor sfișia în bucăți.

MĂSCĂRICIUL : Ascultă, dom-
 nule, crută-ți osteneala. Cu pă-
 duchii m-am obișnuit de mult :

să fiu al naibii, fac clacă pe spina mea, de parcă ar fi plătit pentru mâncare și băutură.

Wagner, supărat, se întoarce spre aparat, cu spatele la Măscărici.

WAGNER : Bine, am să chem îndată doi diavoli ca să te umfle. Batiol ! Belcher !

9 4

Măscăriciul vine la Wagner, apoi iese din cadru!

Plan foarte general. Măscăriciul se plimbă prin arenă vorbind cu publicul, în timp ce Wagner ia în mână mătușorul și furca. La sfârșitul replicii Măscăriciului, Wagner îi prinde capul cu furca, să nu se mai poată întoarce, iar cu mătușura îl bate.

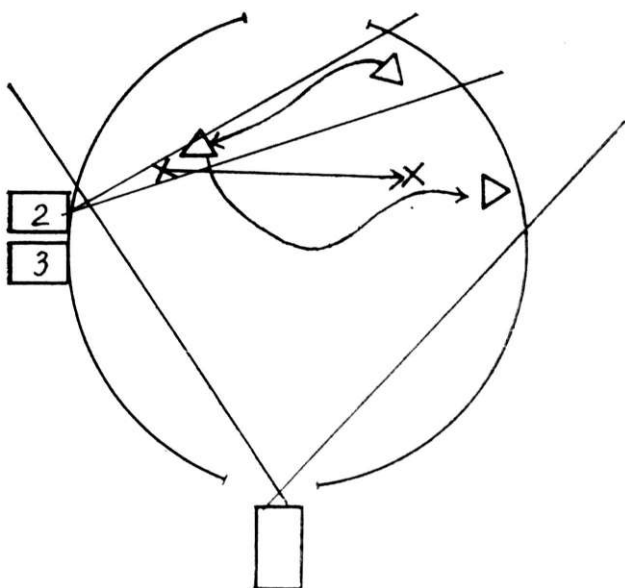
Măscăriciul urlă ca din gură de șarpe.

MĂSCĂRICIUL : N-au decit să poștească Banio și Belcher ai dumitale.

Am să-i cotonogesc cum n-au mai fost ei cotonogiți, de când sint draci. Și dacă îl răpun pe unul din ei, lumea ce-o să zică ? Il vedeți pe vlăjganul ăla cu burlane în chip de pantaloni ? El l-a omorât pe diavol. Toți enoriașii o să-mi spună spinte-cător de draci.

Trecerea de la cadrul 8 = P.I. Măscăriciul și Wagner la cadrul 9 P.F.G. este motivată de nevoia de a-l arăta pe Măscărici în mijlocul arenei, vorbind cu publicul, cu gesturi mari, retorice. Tot orgoliul lui este, în acest plan, urmat imediat de bătaia pe care o mănâncă. În cadrul 8 domină Wagner, mai mare în cadru — mai aproape de aparat ; stând nemișcat, sigur pe el, în timp ce Măscăriciul se mișcă tot timpul. Din acest cadru, la sfârșitul lui, Măscăriciul iese. El nu mai vorbește pentru Wagner, deși vorbește cu acesta. Planul foarte general este necesar în sfârșit și pentru a aduce publicul în cadru, căci pentru el Măscăriciul comite prostia de a-l pierde din ochi pe Wagner, în timp ce-l batjocorește cu vorba.

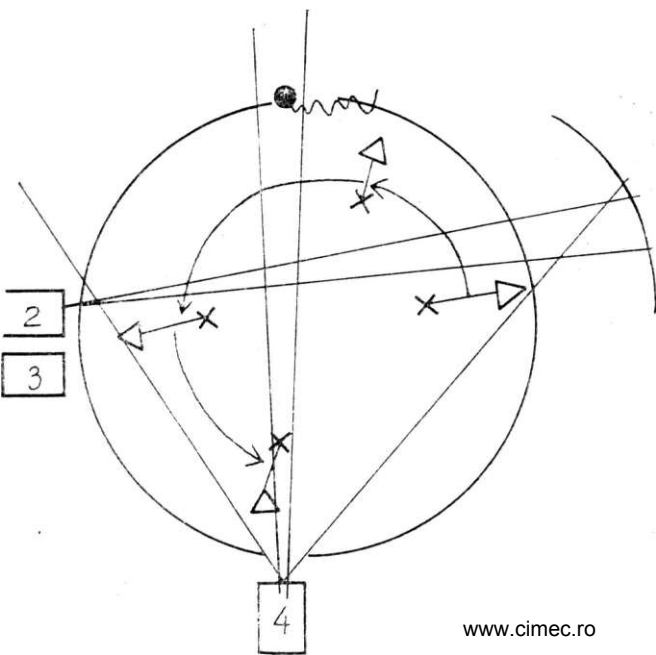
10 2 P.M. Un spectator, rîzînd în hohote.

Scenă din „Faust” de Marlowe, în regia Letiției Popa

Alăturarea cadrelor 11 și 12 urmărește scoaterea în evidență a stării lui Faust. Scena are o dimensiune profetică. Măscăriciul ajuns slugă a slugii va vădi marelui orgolios situația finală de supus, nu de stăpîn, al umbrelor și morții. Prin această privire prospectivă, Faust devine ființă responsabilă și nu o victimă a soartei și a erozii. El și-a epuizat conștient posibilitățile de alegere.

P.P. Faust privind trist spectacolul, în timp ce din afara cadrului se aud strigătele Măscăriciului.

Transfocator înapoi.

P.I. Măscăriciul-Wagner.

Singurul loc în care am folosit mișcarea de aparat pentru a introduce pe Faust în spectacol. Retrăgându-ne de la portretul acestuia, deși el, pe ecranul mic T.V., nu va mai fi văzut foarte clar, îi vom simți permanent privirea. După foarte multe cadre fixe, o mișcare de aparat foarte rapidă are un efect de șoc.

Wagner se adresează furcii și măturii cu numele diavolilor, apoi le scoate din circulație. Măscăriciul cade lângă ele. Le privește cu coada ochiului.

WAGNER : *Baliol, Belcher, duhuri, plecați!*

MĂSCĂRICIUL : *Cum au plecat? Lua-i-ar dracu. Au ghiare lungi, ai naibii.*

Măscăriciul se ridică în picioare și încearcă să aibă haz față de șef, spunându-i un banc, la ureche.

A fost un drac și o drăcoaică. Să-ți spun după ce-i poți cunoaște: dracii au coarne și drăcoaicele au crăpături și coapte despicate.

Wagner nu îl ascultă, se întoarce cu spatele la el și la aparat.

WAGNER : *Ei, jupine, urmează-mă!*

12 1 P.M. Wagner : în spatele lui, Măscăriciul.

MĂSCĂRICIUL : *Ascultă... dacă ți-aș sluji, m-ai învăța să chem Balioli și Belcheri?*

În desfășurarea scenei am introdus aici o replică din altă scenă. Faust își amintește că a cerut lui Mefisto puterea de a invoca duhuri. Faust se recunoaște în tentația Măscăriciului. Cadrele nr. 12, 13, 14 vor fi construite asemănător. Faust-Mefisto, Măscăriciul-Wagner vor fi citite în aceeași încadratură și relație, pe replici asemănătoare.

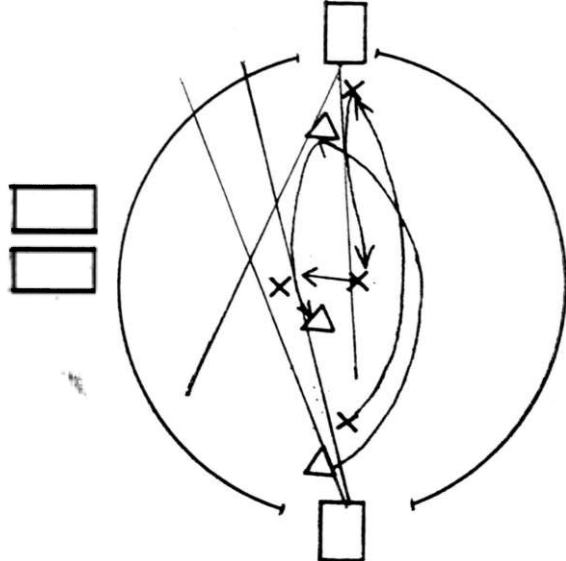
13 4 P. M. Mefisto-Faust, în planul doi.

FAUST : *Pot după voie duhuri să invoc?*

MEFISTO : *Te cred. Poți face lucruri și mai mari.*

14 1 P. M. Wagner : Măscăriciul în planul doi.

MĂSCĂRICIUL : *...m-ai învăța să chem Balioli, Belcheri?*

Wagner se îndreaptă spre unelte, hotărât să-l sancționeze. Măscăriciul se pune între Wagner și măturoid. În cadru se va vedea numai fața Măscăriciului și mîna lui Wagner care îl urechează.

Wagner îi arată cu degetul cam care ar trebui să fie direcția privirii Măscăriciului. Acesta îl ascultă speriat. Când aude vorbele latinești holbează ochii a neînțelegere.

WAGNER : *Te-aș învăța să fii ciine, pisică, șoarece, șobolan, de toate.*

MĂSCĂRICIUL : *Cum, domnule ? Să se prefacă un creștin în ciine, pisică, șoarece, șobolan ! Nu, domnule... dacă vrei să mă prefaci în ceva, fă-mă un purice zglobiu, să fiu și ici și colo — peste tot.*

WAGNER : *Bine jupine, aide !*

MĂSCĂRICIUL : *Auzi Wagner ?*
WAGNER : *Ce-ai spus ? Baliol, Belcher !*

MĂSCĂRICIUL : *Of, doamnă ! Te rog, domnule, lasă-i pe Banio și Belcher să se ducă la culcare.*

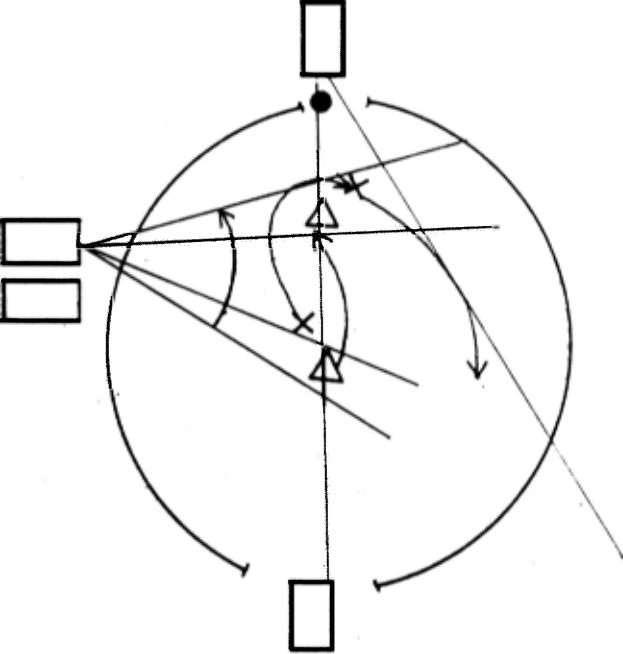
WAGNER : *Măgarule, spune-mi „maestre Wagner“ și țintuiește-ți ochiul tău sting de călciul meu drept „quasi vestigias nostras insistere“.*

15 4 P. I. Wagner explicînd cu bunătate de învățător de țară.

Ca și cum ai călca pe urmele noastre.

16 2 P. M. Măscăriciul își țintuiește privirea de călcielele lui Wagner. Panoramic în sus. P.M. Wagner. Acesta se întoarce cu fața spre ieșire, strigă o comandă neînțeleasă și pornește un marș întins, urmat îndeaproape de Măscărici — ca un automat cu comanda la Wagner.

MĂSCĂRICIUL : *Să mă ierte cel de sus, omul ăsta vorbește păsărește. N-am încotro. Trebuie să-l urmez ; am să-i slujesc — ce mai încoace și încolo.*

17 1

P.G. Arena. În prim-plan, amorsă Faust. În planul doi se văd Măscăriciul și Wagner mărșăluind. Un timp, Faust îi privește, apoi nu mai poate suporta imaginea. Se întoarce cu fața la aparat, cu spatele la ei.

De fapt aici, în textul marlowian, începe scena a V-a, dar eu nu am întrerupt-o prin apariția corului care intervine la fiecare început de tablou. După ce își va privi comedia condiției lui infinit triste, Faust va ști ce îl așteaptă. Faust e tragic, pentru că e lucid. Scena se continuă deci cu prima replică a lui Faust din scena următoare.

*FAUST : Ei, Faust,
Ești osîndit acum, și mîntuit
nu mai poți fi.*

Acum va semna pactul, deși cunoaște prețul.

De fapt spectacolul oferit de Wagner neliniștitei conștiințe faustice e o confidență între Faust și Măscărici. În adaptarea pentru televiziune confidența se va prelungi și dincolo de această scenă. Întreg spectacolul se desfășoară de fapt în dublu registru : tragic și grotesc. Această tratare a spectacolului, dincolo de motivarea ei filosofică și dramaturgică, are și una, ca să spun așa, de epocă. Shakespeare, contemporan cu Marlowe, folosește tehnica repovestirii aceleiași teme din perspectiva parodiei și tragediei.